

CAROLI SIGONII

Pro Eloquentia

Orationes

IIII.

VENETIIS, M D L V.

CAROLI SIGONII

Pro Eloquentia

Oratoris

III.

VENETIIS, M D L V.

AMPLISSIMO VIRO,
Dominico Mauroceno, Equiti, ac Senatori
clarissimo, patricio Veneto,

Carolus Sigonius S. P. D.

NIHIL est, Dominice, uir am-
plissime, in quo tam elaborare om-
nes meo iudicio homines debeant,
quàm in mutuis adiumentis, atque
præsidijs, quæ cuiusque uitæ ne-
cessaria sint, comparandis. est
enim eiusmodi studium cum fructu ipso ad utilitatem
uberrimum, tum uero populari etiam plausu ad lau-
dem, & commendationem nominis honestissimum.
Hanc uero laudem quanquam auidè omnes expeti-
mus, non eadem tamen ratione omnes uenamur. alij
enim ea, quæ cuique optima sint, indagando, alij,
alios ad id decus incitando, persequimur. qui autem
in utroque officij genere præstiterunt, ij profecto
omnium consensu maximam sibi non solum gratiam,
sed gloriam quoque pepererunt. Id ego cum intelli-
gerem, utranque rationem in hoc munere obeundo,
quod singulari tuo potissimum beneficio in hac ciuitate
sustineo, quoad potui, iam ferè quadrienno sum se-
cutus, nam & publice docendo, ac quasi uias quas

dam, quæ ad eloquentiam ferre possent quotidie ostendendo, & præclaram hanc iuventutem ad oratoria studia quotannis cohortando, dedi operam, ut quantum in me esset, quamplurimis labore, officio, ac diligentia mea prodessem. Itaque quas etiam orationes, quasi stimulos quosdam ad eorum incitandos animos adhibueram, cum multi à me sæpe petiissent, quamquam eas non admodum dignas, quæ uulgo legerentur, iudicabam, non inuitus tamen edidi, ut si quem ex ijs semel audiendis fructum fortè cepissent, multo uberiorem ijsdem sæpius legendis ferrent. Cur autem eas in tuo nomine diuulgauerim, causæ duæ fuerunt. una quod æquum esse statui, ut quo auctore dictæ essent, eodem etiam quasi auspice legerentur: altera, ut qui liber cohortatione mea adolescentes Venetos ad eloquentiæ studium excitaret, idem exemplo tuo, cuius nomen præseferret, multo uehementius inflammaret. Te enim præter cæteros hoc tempore intelligo ingenio, atque industria perfecisse, ut non solum eloquentiæ, sed omnis etiam uirtutis, & sapientiæ laude præstares. Itaque non modo hæc potentissima ciuitas, in qua natus es, sed Roma quoque ipsa, ubi paulo ante legationem honorificentissimam senatus nomine obiisti, ita te, tuam doctrinam, integritatem, ac prudentiam admirantur, ut quæ à secunda fortuna optari solent amplissima, eadem omnia ab excellenti
tua

tua uirtute, ac sapientia, uel multo etiam grauiora
atque uberiora expectent. Quamobrem legat quidem
has Veneta iuuentus orationes maiore à me animi
studio dictas, quàm dicendi artificio scriptas, atque
uerbis quidem meis, exemplo autem (ut dixi) tuo ad
hæc præclara studia, ex quibus honestissima quæq;
emanat actio, accendatur. Tu uero me, qui tuo am-
plissimo nomini deditus iam diu, nihil aliud dies, no-
ctesq; ago, quàm ut tibi in hoc munere satisfaciam,
tuere, atque summa amplitudinis tuæ auctoritate
defende. Vale. Venetijs, Non. Decemb.

M D L V.

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO PRIMA.

M multa magna, atque præclara Auditores nobis à dijs immortalibus tributa, atque concessa sunt, tum nihil uel sapientissimorum hominum sententia maius, atque præclarius; quàm, ut nos bene de unaquaque re sentire, ac iudicare, & ornate quæ sentiremus eloqui, atque exprimere dicendo possemus. quarum rerum tanta uis est ad animos ipsos hominum ad humanitatem informandos, ut cum multæ aliæ communes nobis cum cæteris animalibus impertitæ sint, his tamen duabus duntaxat, feris, & immanibus belluis excellamus; cum in cæteris, ut corporis uelocitate, & robore multo illis humiliores, infirmioresque simus. tanta porro illarum inter se societas, atque cognatio est, ut disiunctæ fortè, separataque si fuerint, uix quid ipsæ prodesse hominum uitæ possint, intelligatur. siquidem ne ab indisertis quidem prudentibus magna admodum expectari præsidia, & adiumenta queunt, & stulti sæpe loquaces summa incómo-

A

da, ac detrimenta hominibus intulerunt. Ex quo
intelligi potest, ad optimam, rectissimamque ui-
tæ rationem instituendam utriusque muneris con-
iunctionem esse maxime necessariam, eamq; qui
fit adeptus, maximum illum quiddam esse, atque
amplissimum consequutum. Sed quoniam factum
est, ut ex his duabus eloquentiam homines uel
nonnullorum, qui ea peruersè abusi sunt, odio,
uel eorum, qui eiusmodi gloria floruerunt, inui-
dia concitati, & damnarint omni tempore uehe-
mentius, & acrius etiam improbarint, uisa res est
haud prorsus à munere, & proposito nostro alie-
na, qui in hanc urbem ad antiquam Latini sermo-
nis consuetudinem demonstrandam acciti ueni-
mus, si paucis eam hoc in loco, in quem nunc pri-
mum publica auctoritate conscendimus, atque in
hoc amplissimo huius diei, frequentissimoq; con-
fessu iniuste uituperari à multis ostenderemus.
hoc enim si dicendo consequi poterimus, non du-
bitamus, quin ualere plurimum debeat ad hone-
stissimas uestras mentes, id quod in primis opta-
mus, ad eloquentiæ studium accendendas. Quan-
quam autem dissimulare non possum Aud. sum-
mo me cum pudore ad hanc orationem accede-
re, quòd & in ea ciuitate loquor, in qua una an-
tiquæ dicendi facultatis, & copiæ uestigia certis-
sima, atque grauisima resident, & præsentibus
uiris illis dico, qui in hac ipsa ciuitate summorum

orato-

oratorum obtinent principatum, me tamen audaciorē nescio quō modo, quā meū patiat̄ur pudor, ad hanc disputationem suscipiendam rei de qua dicturus sum, magnitudo reddit: quam quidem esse, si utilitas quærat̄ur, opportunissimam, si animi oblectatio, iucundissimam, si dignitas amplissimam facile quivis etiā intelligere poterit, qui antiquissimos oratoris ipsius gradus, ac quasi processus paulo mecum diligentius iam inde à primis eius incunabulis indagavit. Nam primum quidem (ne longius faciam) quid erat, unde procreati, & in lucem editi homines, atque illo admirabili, & diuino munere mentis, & cogitationis ornati, aut maiorem utilitatem ferre, aut uberiores voluptates percipere possent, quā ut ipsi colloqui inter se, & sua ipsorum cogitata communicare, & ea, quæ suæ essent vitæ necessaria vicissim tum rogare, tum rogati suppeditare possent? aut cum genus humanum in terris dissipatum libere uagaretur, atque ut nullius loci ambitu, sic ne ullius quidem etiā legis, aut iuris timore coerceretur, sed cæca ipsorum sensuum cupiditate omnia administraret, & gereret, quid ei uel opportunius, si tutæ, uel si iucundæ, suauius, uel magnificentius, si nobilioris vitæ genus expeteret, accidere potuit, quā ut in unum locum congregatum, (quod incredibile quadam dicendi facultate perfectum est) iuris, le-

gum, urbium denique societate deuinciretur, atque à fera, agrestique uita adhuc humanum cultum, ciuilemque traduceretur? Declarant antiqui poetae, qui disertos quondam uiros, quod homines ad unam incolendam urbem ex agris, tectisque syluestribus maiore fortasse, quam tum tempora ferebant illa, dicendi copia, & gravitate deduxerant, eosdem cantu, fidibusque lapides mouisse, feroces immanium bestiarum impetus frengisse, ac perennium fluminum cursus retardasse finxerunt. At uero constitutis descriptisque ciuitatibus, quid aut ad utilitatem fructuosius, aut ad dignitatem amplius, aut ad famam splendidius esse potuit, quam in foro hominum fraudem ad perniciem, integritatem ad salutem copiosa oratione posse, atque ornata uocare, in senatu de Rep. deque ceteris rebus suam cum dignitate sententiam explicare, postremo in ocio unum inter ceteros in omni genere sermonis, atque humanitatis excellere? Etenim, si uerum quaerimus, quo tandem modo aut laudandi, aut gratulandi, aut moniendi, aut gratias agendi, aut omnino ullo humanitatis officio fungendi, quae omnia quam sint grauias, quam necessaria, quam suauia, facile communis uitae consuetudo demonstrat, facultatem nos ullam unquam fuisse consequuturos putamus, nisi nobis data haec uis, & ratio dicendi fuisset? Ex qua cum multiplices alij fructus sunt

sunt consequuti, tum hic proculdubio, & amplis-
 simus est semper, & uberrimus habitus, quod ea-
 dem effecit, ut quæ ignoraremus discere, & ea,
 quæ sciremus, alijs tradere possemus, atque po-
 steris etiam in perpetuum cognoscenda relinque-
 re. Nam quæ per deos immortales præclarissi-
 marum artium, & nobilissimarum disciplinarum,
 quæ sunt partim ad vitæ usum, partim ad oble-
 ctationem animi necessaria, quæ philosophiæ,
 qua nihil uel melius, uel admirabilius à Deo ho-
 minibus datum est, quæ illius ipsius ministræ, ac
 quasi famulæ dialecticæ, quæ legum, quæ iuris,
 quæ denique Dei ipsius, quæ religionis, iustitiæ,
 pietatis cognitio, atque scientia nobis esset, nisi
 in omni genere homines extitissent, qui eximia
 instructi facultate dicendi, ea nobis unde discere-
 mus, tractata diuinitus prodidissent? Historia ue-
 ro quàm est admirabilis, quàm iucunda, quàm
 fructuosa? Hæc res gestas, ueteremq; memoriam
 omnem continet. hæc bellicosarum gentium, im-
 periosorum populorum, potentium regum, for-
 tissimorum uirorum gloriosa, & illustria facta
 commemorat. hæc continentia, grauitatis, iu-
 stitiæ, fidei, fortitudinis, atque omnis deniq; uir-
 tutis exempla quàm plurima, & quàm pulcherri-
 ma ante oculos ponit, quæ ipsi non modo ma-
 gna cum uoluptate, & admiratione legentes in-
 tueamur, sed maximo etiam nostro cum fructu

imitemur, hæc eadem denique sola mea sententia indicat, non solum quantum cæteris animantibus, sed quantum cæteris etiam hominibus homo præstet, cum ea, quæ antequam natus sit, acciderint, non aliter, atque si ipse interfuisset, cognoscere antiquitatis studiosissimus quisque possit. Sed hæc tamen omnia (quod nemini dubium est) iacuissent in tenebris, nisi ornata, & illustris cuiusdam eloquentiæ lumen accessisset. Multa præterea consulto, sunt enim quæ in hoc genere dici possunt innumerabilia, meque breuem hac in parte futurum paulo ante pollicitum esse memoria teneo. Illud satis ex ijs, quæ adhuc dicta sunt, intelligi potest, nullam nobis tum rerum earum rationem, quibus uita melior facta est, tum etiam literarum, quibus aut corpus tuemur, aut animum recreamus affuturam fuisse, nisi una nobis tributa oratio hæc omnia ministrasset. Ex quo efficitur, cum hæc eadem tam præstantia, tam utilia, tam iucunda nobis incredibili deorum beneficium data sint, non alio illos, à quibus improbantur, odio esse dignos, quàm eos ipsos, qui augustissima illorum templa (sicut maximus eloquentiæ pater inquit Isocrates) inexpiabili scelere, flagitioque polluerint. contra uero, qui naturalem hanc, quam omnes adepti sunt ad dicendum commoditatem cura, atque industria auxerint, atque uniuersam hanc demum eloquentiæ laudem, sine qua

qua ne sapientia quidem ipsa, quod est alterum
 nobis à Deo traditum munus, expetenda uideba-
 tur, summo persecuti studio fuerint, in primis
 extollendos esse, atque plenissimo ore laudandos.
 Quod si qui populi, aut si quæ gentes aliquando
 huiusce tantæ laudis studio præstiterunt, ij mihi
 fuisse potissimum uidentur, qui in libera, maxi-
 meque pacata, & tranquilla ciuitate uixerunt. si-
 ue quòd ipsi ut rerum gestarum amplitudine, &
 libertatis maiestate, sic & orationis pulchritudi-
 ne, & dicendi grauitate se cæteris antecellere
 oportere arbitrati sint, siue quòd, ut ad bellum
 gerendum gladium, sic ad remp. administrandam
 orationem afferendam esse statuerint, siue deni-
 que, quòd apud liberos populos iis, qui se dicen-
 di exercitationi dediderint, multo quàm apud
 cæteros ampliora, atque uberiora semper fuerint
 præmia constituta. qualia cum multis aliis præ-
 claris quondam in ciuitatibus, tum Athenis po-
 tissimum, & Romæ fuisse accepimus. quibus in
 urbibus, quòd disertissimo cuique ad gratiam,
 ad opes, ad honores amplissimus patuit. sem-
 per aditus, plurimum quondam eloquentiam esse
 dominatam uidemus. Id quod ex summis utrius-
 que ciuitatis oratoribus perspici potest. qui qui-
 dem, cum nec eximius eos ullus generis splen-
 dor, nec summus diuitiarum fulgor, sed diuina
 solum ipsa dicendi ratio commendaret, ad Remp.

cum accessissent, in ea diutius gloriosissimè flo-
ruerunt. Id autem ita esse, quid maiori esse ar-
gumento potest, quàm, quod cum eorum popu-
lorum libertate non solum omne illius rei stu-
dium subito concidit, sed pristini etiam sermonis
præclaræ illæ rationes, & formulæ ita corrue-
runt, ut ne uestigia quidem ulla uideamus anti-
quæ consuetudinis? siquidem non ut res, & ani-
mi sensa apud omnes homines eadem per omnia
tempora permanent, sic & uoces, & uerba eadem
ab omnibus gentibus in omni sæculo celebra-
ntur. immo uerò ut Imperia, sic communis lo-
quendi forma, & consuetudo suo quasi confecta
senio extabescit. atque ut ex corporibus placent
potius, quæ honestæ florem ætatis præferunt,
quàm quæ decrepitam quandam maturitatem
adepta sunt, sic in quotidiana loquendi consuetu-
dine ea maximo apud homines in honore uerba
sunt, quæ postremo quoque loco successerunt.
Quod cum ita sit, ergo duplex nobis relinquitur
hoc tempore, in quo nostra excurrere industria, &
& uirtus possit, honestissimus, atque in suo uter-
genere amplissimus eloquentiæ campus; unus,
qui recentem, alter, qui antiquam loquendi ratio-
nem amplectitur. Quarum illam ad familiaria ne-
gocia, & omnino ad publicum, & forensem usum,
aduocare, ex hac uerò rerum præstantissimarum,
& nobilissimarum artium cognitionem deriuare
soliti

foliti fumus. Ac prior quidem illa pars eloquen-
tiæ in hac ciuitate, quam unam in terris hoc tem-
pore liberam esse uoluisse dii uidentur, tanto stu-
dio colitur, ut ne Græci quidem, & Latini diuino
ipsorum sermone aut de rebus suis priuatis subti-
lius, aut de publicis magnificentius, aut de foren-
sibus copiosius differuerint. neque iniuria. Nam
quæ cæteris in urbibus hoc tempore penitus in-
terclusa est ad dicendi gloriam uia, ea latissimè in
hac ciuitate unicuique homini patet. non enim
hic rostra desiderantur, non curia, non senatus,
non forum, non subsellia iudicum, in quibus elo-
quentium uirorum aut elucescat industria, aut
speratis, propositisque honoribus studium accen-
datur. manent manent, & (ut uideo) in perpetuum
manebunt disertissimorum hominum ingeniis
sua in hac pacatissima ciuitate curricula. De altera
uero ea omnium fere eruditorum uidetur esse
consensio, ut quoniam tum Græci, tum Latini ho-
mines (harum enim duarum gentium laudata in
primis semper oratio fuit) poetas nobis, & orato-
res non ignobiles reliquerunt; & præstantissima
ferè, ac optima cuiusq; disciplinæ præcepta quàm
plurima, & quàm ornatissima prodiderunt, demus
operam, ut uerborum, quibus diuina contexta ip-
sorum scripta sunt, ratione percepta, tot excellen-
tium poetarum, nobilium oratorum, præstantis-
simarum artium cognitionem nobis, atque scien-

B

tiam uindicemus , aut si quid forte de nostris re-
bus uel dicendum , uel scribendum hoc tempore
sit, id uerbis quidem nostris explicemus , insigni-
bus autem illorum , quæ plurima ex splendidissi-
mis eorum scriptis sumi possunt , illustremus, aut
denique si nosmetipsos ad ueterem illam fortè
dicendi consuetudinem transferamus, id uero nec
indifertè, nec impolitè agamus. Sed cum hoc ta-
men totum, quicquid illud sit, quod nos in hoc ge-
nere susceperimus, nisi cognitis eorum linguæ for-
mulis expleri non possit, relinquitur profecto , ut
primus nobis labor in ipsorum cognoscenda lin-
gua sit consumendus . Quam cum neque ex do-
mestico, neque ex forensi, (ut quondam) usu, sed
ex tacita duntaxat multorum doctorum consue-
tudine percipi posse pleræque Italiæ ciuitates ani-
maduerterent , propterea summa ope contende-
runt, ut apud se haberent, qui illorum scripta pu-
blicè explicarent. Verum in hoc genere toto Au-
ditores nescio quomodo maiorum uestrorum
cōsilium, & factum in primis elucet. Hi enim non
modo artium, & disciplinarum , quæ nunc in præ-
cio sunt omnium clarissimum uniuerso terra-
rum orbi domicilium in antiquissima imperij sui
Patauina urbe collocarunt , idque ipsum nobilif-
simis accitis ex omni terrarum parte magistris
exornarunt, sed etiam in hac urbe, quæ clarissimi
huius imperij sedes est, semper esse uoluerunt, qui
obscura,

obscura, & nunquam satis patefacta ueterum illorum scripta docendo illustraret, & præclaram hanc iuuentutem optimis literis publico munere erudiret. & rectè. statuerunt enim (id quod aliter esse non potest) ciuilibus initiis, ac fundamenta prudentiæ optimarum doctrinarum cognitione, ac scientia contineri, nec quenquam unquam satis se moderate in libera ciuitate gesturum, nisi qui ab ineunte ætate liberalibus primum disciplinis excultus, deinde se tractandæ & administrandæ Reip. tradidisset. Itaque ut in ipsa Rep. gubernanda, sic in tota eius etiam ratione suscipienda, admirabile est, quantum ipsi cum cæteros homines, tum maxime prudentissimos illos etiam ueteres Romanos sapientia superauerint. illi enim philosophos, ac rhetores omnes Catone potissimè, & Crasso auctoribus edicto excedere aliquando ex urbe iusserunt, hi eosdem in hanc urbem suffragijs suis etiam aduocandos esse duxerunt. illi nobilissimos artium magistros aliquando etiam contumelia affecerunt, hi eosdem summis præmijs dignos esse perpetuè arbitrati sunt. illi rectissimas artes ad optimam administrandæ Reip. rationem informandam nihil ualere, hi ad id potissimum maxime pertinere existimarunt. Quo fit, ut hæc ciuitas, quemadmodum rerum gestarum magnitudine, imperii diuturnitate, maritimi, & terrestri apparatus magnificentia, sic etiam ar-

tium optimarum studiis, ac moderatissimorum
hominum copia præstantissimum quenquam po-
pulum antecedit. In hanc igitur urbem atque ad
eiusmodi munus obeundum publica adductus
auctoritate uenio equidem hoc tempore Aud.
sed si uere dicendum est, maximo cum timore.
Metum autem affert non tam suscepti magnitu-
do muneris, cui me iam nonnulla exercitatione
aliquantum assuefecí, sed quod intelligo me in
eum locum succedere oportere, quo in loco cum
alii quondam summi uiri, tum proxime Valla,
Sabellicus, Egnatius magna cum ingenii, atque
doctrinæ laude floruerunt. Præterea uero co-
rona ista uestrum, & frequentia incredibilis adeò
me perturbat, & commouet, ut nunc demum in-
telligam quàm incaute, ne dicam stulte fecerim,
qui acerrimo huius eruditissimæ ciuitatis iudicio
in hoc genere aliquando satisfacere me posse cre-
diderim. Sed tamen qui me frequens uester con-
spectus terret, idem quodammodo etiam confir-
mat, & recreat. Sentio enim, atque ex singulis
uniuscuiusque uestrum uultibus perspicio hu-
manitatem in hac ciuitate esse tantam, quantam
in principe terrarum, eoque potentissimo popu-
lo esse conueniat. Itaque ut amaui ante mea spon-
te maxime pulcherrimam istam urbem uestram,
imaginem unam in terris optime constitutæ ciui-
tatis uerissimam, ut senatus istius grauitatem, Im-
perii

7
perii maiestatem; cœli clementiam, terræ halitum, maris afflatum, atq; omnino felicem istum, ac plane diuinum Venetiarum genium semper colui, sic nunc multò uehementius uestro tanto incensus erga me studio diligo, atque colo, factorque pulcherrimum mihi omnium, quos in uita uidi huic diem illuxisse, quo tam egregiam uestram erga me uoluntatem, ac tam honorificum de me iudicium licuit experiri, cuius diei memoria dabo operam, ne aut obliuione aliqua deleatur, aut ullius diurnitate temporis obscureretur. Exposui breuiter Aud. quæ ad eloquentiæ laudem, atque omnino ad huiusce diei pro ludium mihi uisa sunt pertinere. lætorque attente, atque benigne me, sicut optabam, atque sperabam, ab omnibus esse auditum. Reliquum est, primum ut uobis omne meum studium, officium, laborem, diligentiam, ac quantum denique ingenio, atque industria efficere in hoc munere possim, pollicear, ac deferam. Quod quidem cum mea sponte, tum uestro etiam tanto de me iudicio incitatus uel Musis propè ipsis, quarum augustissimo quasi quodam in templo sumus approbantibus, facio. deinde, ut uos orem, atque obsecrem, ut quod ad me audiendum hodierno die studium attulistis, id in perpetuum conseruetis. Quod ipsum cum multis aliis de causis uobis censeo esse faciendum, tum ne aut eorum, qui me aduoca-

runt, aut eius, qui accersitus est animus uestra ul-
la tarditate debilitetur, aut ipsi maximam, & ex-
cellentissimam, humanitatis partem (sicuti dice-
bam in initio) respuere, aut denique ne pulcherrima
abuti hac pace, atque optatissima uideamini, qua
sola hac ciuitas reliquo ferè terrarum orbe perni-
ciosissimo bello flagrante singulari istius sapien-
tissimi senatus consilio, secunda hominum ad-
murmuratione, & maxima, utinam in perpetuum,
felicitate perfruitur. Venetiis habita. M D LII.

CARO,

8

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO SECUNDA.

TSI post intermissa nostra studia Auditores nihil mihi longius unquam uisum est eo die, quo iterum omnes in hunc locum conueniremus, ac intermissam eorum consuetudinem longo interuallo repeteremus, tamen hodiernus dies, qui cum per se optatissimus, tum frequentissimo isto conspectu uestro omnium mihi iucundissimus esse merito debet, integram me, quam ante conceperam animo, percipere uoluptatem non patitur. renouat enim memoriam perniciosissimæ cuiusdam opinionis, quam omnino inueterasse, atque in animis omnium ferè hominum iam penitus infedisse intelligo. Nam cum alii aliis de causis se à studiis optimarum artium, ac præsertim eloquentiæ recedere hoc tempore profitentur, tum hæc trita, & iam omnium ferè peruulgata sermonibus afferri excusatio solet, quod se diffidant ad ueterum illorum posse, quos imitati fuerint, laudem, & gloriam peruenire. Quæ oratio quanquam satis

est istius ciuitatis auctoritate , atque iudicio con-
futata , quòd tanto studio , ac tanta animorum
contentione ad omnium disciplinarum genera
complectenda exarsit , ut eam omnino non anti-
quitatis ipsius solum gloriam æquaturam , uerum
longe , multumque superaturam esse sperandum
sit , me tamen & mei muneris ratio , & mea quæ-
dam etiam erga uos præcipua caritas hortatur , ut
quòd alacrius omnes ad pristina studia redeatis ,
eiusmodi sententiam probem cum ut falsam tum
ut perniciosam ab omnibus prorsus hominibus
esse repudiandam . Etenim si diligenter attende-
ritis Aud. nihil profecto inuenietis , quod tam
omnium hominum animos frangere , aut tam eor-
um retardare conatus possit , quàm si in ijs arti-
bus , ad quas se contulerint , omnis sit eis spes
principatus , ad quem unusquisq; natura ducitur ,
interclusa . quam certe spem omnino præcidunt
illi , qui in tantam antiquorum admirationem ad-
ducuntur , ac tantam illis in omni artium genere
laudem tribuendam esse censent , ut nullum in ijs
posteris ad famam , atque ad gloriam relictum esse
se locum arbitrentur . Quorum quidem ut illud
semper uerissimum esse duxi ; maximas res , sum-
masque artes & inuentas acutissimè , & tractatas
ornatissimè ad nos à ueteribus esse translatas , sic
hoc nulla ratione probandum puto , non eorum
nos uestigiis insistentes uel parem nobis laudem
posse

posse ex eodem illo antiquorum studiorum curri-
 culo uindicare. Nam omnino si causa ulla est
 Aud. quæ tantos nostros conatus ualeat impe-
 dire, eam profecto uel ab ingeniorum nostrorum
 imbecillitate, uel certe ab rerum cognoscenda-
 rum multitudine proficisci existimandum est.
 Quibus tamen ex rebus tantum abest, ut ulla no-
 bis impedimenta possint parari, ut omnino nulla
 ineptior oratio sit, quàm eorum, qui hac ratione
 utantur. Nam ut de ingeniis primum dicam,
 quorum hebetatam aciem esse ab ipsa quasi defa-
 tigata natura quidam queruntur, quid est tan-
 dem causæ, cur natura hoc tempore tardiora,
 quàm olim humana ferat ingenia, quæ in omni-
 bus suis rebus obeundis admirabilem constan-
 tiam, & incredibilem quandam, æquabilitatem
 immutabili prorsus æternitate tueri soleat? Equi-
 dem cum nunc & cœlum pariter naturali se con-
 uersione contorqueat, & terra suis librata ponde-
 ribus immota natura iaceat, cum sol & astra cla-
 rissima nunc etiam terras (ut ante) luce collu-
 rent, cumque item cætera, quæ longe maxima
 sunt, fiant eodem modo à natura, quo ante, satis
 intelligere non possum, cur homines aut ad inue-
 niendum hebetiores, aut ad intelligendum tar-
 diores natura hoc tempore, quàm antea procrea-
 rit. præsertim uerò cum non eadem sit ingenio-
 rum ratio, atque agrorum, siquidem horum uir-

tus aut cœli temperie commutatur, aut temporis
diuturnitate minuitur, eorum vires nulla prorsus
ratione, nisi fortè socordia infringuntur. Testis
ipsa Græcia esse potest, in qua ita quondam om-
nium bonarum artium studia floruerunt, ut hæc
una in terris gens omnis aliquando humanita-
tis, atque doctrinæ sibi gloriam arrogarit. ita
nunc demum, funesto quodam illius quasi pro-
uinciæ fato iacent, ut eadem nulla antiquæ monu-
menta laudis, & ueteris insignia dignitatis agno-
scat, quid ita? profecto non quia apud illos inge-
nium, sed quia apud illos industria consenuerit,
ut enim fœcundissimus ager nisi quotidiana exer-
ceatur cultione syluescit, sic optima ingenia exa-
rescant, nisi perpetua exercitatione excolantur ne-
cesse est. Quod si eisdem uiribus eorum, qui nunc
sunt, atque illorum, qui ante uixerunt, ingenia
sustinentur, iam nunc intelligere possumus, quan-
tum nobis momentum ad gloriæ commenda-
tionem accesserit ex iis, quæ sunt excellentissimis
superiorum hominum ingeniis innumerabilium
iam propè sæculorum memoria comparata. quæ
eam uim habent, ut non optimam modo confir-
mare, sed deterrimam quoque planè excitare na-
turam possint. Neque enim ut aliarum rerum
omnium, sic ingeniorum quoque grauem ipsam
obrepere senectutem existimandum est, quippe
quæ firmissimo ac propè immortali quodam quasi
naturæ

naturæ robore sepiantur. Nam ni ita esset, quis est, qui non intelligat aut primis, aut secundis ipsa confici sæculis debuisse? Nunc uero cum ea alacritate prædita sint, ut quo diutius uiuant, eo uehementius uigeant, &, quod de fama dixit poeta summus, progrediendo quasi uires acquirât, quid est, quod de eorum imbecillitate dubitandum magis hoc tempore sit, quàm post Platonis, & Aristotelis, & eorum æqualium tempora dubitatum sit? quorum tanta extitisse in omni disciplinarum genere laus creditur, ut non priores solum omnes superasse, sed posteris etiam omnibus spem aut melioris sententiæ, aut ornatioris orationis uisi sint propè in perpetuum ademisse? Itaque ut ipsi plurimos, qui proxime ad eadem se studia contulerant, incredibili sua, qua abundarunt, laude haud retardare potuerunt, sic ne hoc quidem tempore aut illorum, aut horum ingenij magnitudo permouere quenquam debet, quominus, si ita ferat animus, ea studia persequatur, in quibus illi maxima cum laude, & secunda omnium sæculorum cum assensione uersati sint. Neque enim, mihi credite, rerum ipsarum aut eoluta fatis, aut prompta ueritas est, sed obscuro, & inexplicabili quodam quasi inuolucro implicata, (& ut nobiles quidam philosophi tradiderunt) in profundo ita demersa, ut nec unius labore, neque unius ætate, sed plurimorum hominum industria,

01
& multorum sæculorum memoria uideatur esse explicanda, atq; ex tenebris quodammodo eruenda. Quam multa enim sunt, quæ non dico Aristotelem, aut Platonem, aut qui ambos ætate prægressus est, Socratem, sed eos quoque omnes, qui aut proximo, aut longo subsequuti sunt interuallo etiam quærentes latuerunt, ultro autem sese nostris aut patribus, aut maioribus prodiderunt. Nam & cœlestium orbium numerus, & stellarum errantium motus multo profecto certius ab his, quàm ab illis est & inuestigatus, & traditus, & terræ ipsius remotissimæ, ac penitus abditæ partes, quas non solum non penetrauit antiquitas, sed ne adiri quidem posse natura ipsa repugnante existimauit, maximo sunt & consilio, & animi magnitudine peragrata. Iam uerò & ad alienissimas, ac maxime longinquas nationes uel usus, uel uictoriæ causa non modo comparata est nauigatio melior, sed & res ipsa militaris, ac bellica nouo quodam, & ante inaudito exitiabili tormentorum genere reddita est instructior. Remp. uero, & populi libertatem, quam cum alij ante multi, tu maxime Romani summo consilio, & tractasse, ac defendisse semper uidentur, nunc multo certe prudentius patres uestri & gerunt, & tuentur. Itaque ut illi bellicis fortasse artibus, sic hi domesticis, ut illi Imperij magnitudine, sic hi diuturnitate iure gloriantur, siquidem inde uel cum hostibus, uel

inter

inter ciues perpetuo dimicatum est, hinc optatissima pacis fructus domi, forisque partæ quoti die percipiuntur. inde pauca quædam grauioris imperij lustra, hinc iustioris dominatus infinita iam propè sæcula numerantur. omitto situs urbis huius inauditam ante opportunitatem, quæ tanta esse creditur, ut hæc una in terris ciuitas ad imperium, ad decus, ad æternitatem propemodum condita uideatur; præterea admirabilem tot magistratum rationem, incredibilem in iudiciis æquitatem, maximam omnium rerum inter ciues ipsos æquabilitatem, cæterasq; omnes huius præstantissimæ Reip. partes non solum inter se, sed etiam cum optimo, ac perfectissimo ciuitatis genere pulcherrimè congruentes. Cuius speciem ueteres illi optimi uiri, atque omnium sine dubio prudentissimi animo finxerunt potius, quam aut uiderunt unquam, aut audiuerunt, aut omnino futuram ullam aliquando in tam corruptis hominum moribus sperare ulla ratione potuerunt. Quibus ex rebus satis intelligi potest, non solum eandem nobis, quæ ueteribus aciem ingeniorum manere, sed si exercitatione acuantur, multo ea & meliora, & præstantiora futura esse. Nam, quòd rerum, scriptorumque, quibus in dies magis obruantur multitudine perterreri se quidam dicunt, id est eiusmodi, ut nimia potius eorum penuria deploranda, quàm non necessaria copia exagi-

tanda sit. Etenim qua re alia dii immortales in
tantas his temporibus optimarum artium delapsi
sumus angustias, quàm quod ad eas cognoscen-
das propè innumerabilibus sumus præfidiis, qui-
bus superiora abundarunt sæcula, destituti? ubi
enim philosophi sunt illi, qui & ante, & post Pla-
tonis tempora cum naturæ, tum morum ratio-
nem diligentissimè inuestigarunt? quorum tam
magnus extitisse numerus traditur, ut quemad-
modum milites in cohortes, sic illi in diuersarum
sectarum quasi quasdam acies clauderentur? ubi
tot oratores, tot poetæ, tot iuris, legumque con-
sulti? ubi tot rerum gestarum, atque annalium,
& historiarum scriptores ornatissimi, qui claris-
simorum regum, & potentissimorum populorum
facta Græcis, & Latinis literis consignarunt? ubi
denique reliquarum artium auctores propè infini-
ti? O C. Plini, maiorem appello, tu qui nobis mo-
numentum illud unum industriæ tuæ pro tot illis
antiquorum millibus tradidisti, doce quanta tu
patresq; tui ueterum testimoniorum copia abun-
daueris, quanta nos, æqualesque nostri eorum
dem inopia urgeamur. idemque hunc illis erro-
rem eripe, qui nimis magna se eorum ubertate
diffluere arbitrantur, non intelligentes, quam
fœde omnia, aut inimicæ uetustatis iniuria labe-
fecerit, aut imperitorum sæculorum incuria de-
formarit. Quæ cum ita sint, sanè efficitur, ut
quem

quemadmodum nonnullarum recentium rerum, quæ scientia comprehendendæ sunt, paruo nescio quo labore torquemur, sic contra plurimarum ueterum, quarum obsoletam iam nimia antiquitate cognitionem propè in perpetuum deplorauimus, grauissima cura leuati sumus, ita ut quæ antiquissimis hominibus olim propè noua uidebantur, ea nobis pro uetustissimis hoc tempore habeantur. Nam quòd duabus linguis, ipsæque alienis intolerabili propè cum labore percipiendis commoueri se alii dicunt, stultissimum illud dare documentum uidentur, ut qui nobis post tot acceptas à barbaris clades, incredibili deorum benignitate amissarum quasi quidam thesauri artium commonstrati sint, eos aut negligamus, aut, quo nihil esse foedius potest, ab alienis hominibus occupari, ac possideri, æquo animo patiamur. quasi uero hoc & nouum, & nunquam antea factitatum sit, ut quæ domi nostræ non haberemus, ea, si usus ferret, aliunde sumeremus: nisi forte Græcos ipsos, aut Indorum, aut Aegyptiorum, aut Phœnicum præclara quondam decreta approbasse, uoces autem, quibus ea tradebantur odisse, aut sibi notas esse noluisse arbitramur. cum præsertim etiam constet alienis linguis adeo ueteres studuisse, ut non solum bellicosissimus, & potentissimus rex Ponti Michridates duorum & xx populorum, quibus iura dabat, lin-

21
guas perdidicerit, sed Romani etiam aliquot ho-
stilem ipsam Pœnorum linguam quòd ea nescio
quid scriptum forte non insulse erat, haud pror-
sus sibi esse contemnendam putarint. Quæ si uo-
bis probantur Aud, assentimini, & præclara di-
sciplinarum genera ueterum linguarum despera-
tione deserite, sin autem uere optimarum artium
studiis nihil esse præstantius ducitis, quid est cur
alienarum cognitionem linguarum, quas nulla
unquam repudiauit antiquitas, omnis semper est
amplexa humanitas, detrectetis? aut cur uel Græ-
corum magis hoc tempore, quàm illi quondam
Aegyptiorum, uel Latinorum potius, quàm illi
Græcorum uoces honestissimas negligatis? ita ne
uero? M. Cato homo Romanus Græcas literas,
quas ante perpetuo fastidierat ultima iam sene-
ctute auidissime deuorauit, uos patrum uestro-
rum tanta auctoritate commoti eas ætate floren-
tissima respuetis? multi Græci, non pauci Bar-
bari Romanarum quondam literarum causa ma-
ria etiam transmiserunt, uos germana Romano-
rum progenies Romana ipsa monumenta dom-
uestre reiicietis? omnes ciuitates, omnes popu-
li, omnes denique omnium terrarum gentes mo-
do aliquasint humanitate imbutæ non modo scho-
las, sed etiam fora, templa, cœtus, congressus Græ-
cis aut Latinis circumsonare uocibus honestissi-
mum, atque grauissimum esse censent, uos in ea
cui.

ciuitate nati, quæ amplissimum omnis semper hu-
 manitatis, atque doctrinæ domicilium fuit, aures
 uestras ad eas audiendas ullo aut labore, aut de-
 speratione claudetis? ò fallaces & inanes uestrum
 cogitationes, qui hanc urbem in eam spem con-
 didistis, ut Romanam Remp. quæ tum funditus
 erat euerfa, si non amplitudine imperii, at certe
 liberalium artium studiis, quæ tum toto terrarum
 orbe pulsæ iacebant, superaret, ficcine hanc iu-
 uentutem post tot sæcula propagastis, quæ inge-
 niis prædita singularibus, artes eas, quas ab om-
 nibus iam populis tecto exulantes exceptas, ma-
 iores sui etiam ciuitate donassent, spretas excede-
 re ciuitate ingeniorum diffidentia sineret? si qui-
 dem aut rectissimam quanque artem tollatis
 Aud. oportet, aut linguas, quibus illæ proditæ
 sunt, conseruetis. Quod si sine ijs nec satis com-
 munis uita constare, nec moderatio in ciuitate ma-
 nere, nec omnino ulla haberi ratio humanitatis
 potest, profecto & hæc, quæ tantorum bonorum
 amplissima quasi quædam seminaria sunt, diligen-
 tissimè defendenda sunt. Nam si ea loca, in qui-
 bus aut aurum, aut æs, aut argentum effodiun-
 tur, quibus humana libido turpissime plerunque
 abutitur, tanta diligentia obuallantur, quanto
 nobis studiosius secreta nobilissimarum artium
 quasi latibula retinenda sunt, quibus amplissimis
 præmiis accendimur ad memoriam gloriæ sem-

piternam? Neque enim audiendi sunt illi, qui exiguis nimium se præmiis ad tantos labores prædicant inuitari. sunt enim iis, qui in libera ciuitate uixerint, ampla, qui liberam ciuitatem administrauerint, amplissima proposita præmia, quæ partim maximorum in honorum adeptione, partim in^o egregia & præsentium, & futurorum hominum opinione, partim moderata fortunarum in amplificatione, qui quanquam leuissimus fructus est, uulgari tamen æstimatione longe omnium grauissimus habetur, sita esse ducuntur. Quamobrem cum & res, quæ cognoscendæ sunt, pauca, & uires ingeniorum ualidissimæ, & præmia ad excitandos animos sint amplissima, nolite diffidere. Aud. ueterum etiam laudem eorum, quos tantopere admiramur, quancunque ad artem animum adiunxeritis, aut faciliè æquaturos, aut quæ finitima gloria est, ad eam proxime accessuros. Quod ipsum etsi futurum nullo unquam tempore desperaui, tamen auget nunc multo etiam magis spem meam perspecta mihi uirtus, & industria uestra. Me certe cum mea perpetua erga istum ordinem singularis uoluntas, tum hodiernus iste uester in hunc locum, quasi ad pristinam eloquentiæ possessionem recuperandam incredibilis concursus ita ad hanc causam inflammat, ut me dies, noctesque nihil aliud, quam de uestris commodis cogitaturum esse

profitear . Et quæ enim causa est , cur non perpetuo pro istius utilitate confessus laborem? cum & ipse ab hoc fonte ad nonnullam hominum famam profluxerim , & meus quotidianus hic labor ad aliquam hominum existimationem istorum commendatione subselliorum paulo latius dimanauerit? Quamobrem uigilabo quidem me sponte (ut dixi) pro uobis libenter , at multo certe etiam libentius , quod intelligo me à uobis ita audiri , ut maxima pars uestræ in audiendo laudis ad aliquam meæ etiam nominis celebritatem attineat . ut quantum in uos utilitatis ex meo labore , tantum in me laudis ex attentione uestra redundet. Venetiis habita M D LIII.

D i i

CAROLI SIGONII PRO ELOQVENTIA

ORATIO TERTIA.

I quantum animi in quibusdam hominibus est hoc tempore Auditores ad præclara iuuentutis ingenia retardanda, atque omnino ad honestissima linguarum studia reprobanda, tantum in me ingenij ad eadem incitanda, atque ornanda reperiretur: profecto & ipse iam pridem satis uestras mentes ad amplissima literarum præmia inflammassem; & hæc studia ab indigna illorum criminatione me non incommode hodierno die esse defensurum sperarem. Etenim cum duo sint hominum genera, à quibus potissimum clarissimus iste uester ad laudem cursus impediatur, unum, qui uniuerso literarum generi, alterum, qui rectissimæ huic linguarum rationi præcipue se inimicos esse præse ferant, cumque priore anno uehementius eorum opinionem increbuisse animaduernerem, qui dicerent, non esse cur hoc tempore doctrinæ studia tractaremus, quod non liceret ad ueterum illorum, quos imitati essemus, gloriam aspirare:
tum

tum toto eo de genere illa dixi, quæ sententiam eorum, ni pertinacius, quàm sapientius agerent, facile posse frangere uiderentur. Nunc uero cum præclarum hoc linguarum studium ab alteris oppugnari intelligam, idque ab iisdem tum ut parum necessarium, tum ut nimis leue contemni, ac derideri, tanto mihi alacrius eiusmodi defensionem suscipiendam esse existimo, quanto nos proprius horum, quàm illorum accusatio petit. Neque uero si in nos à rudibus quibusdam, atque indoctis hominibus impetus fieret, summopere mihi de conatibus eorum reppellendis, ac uindictandis esse contendendum putarem. uerum cum intelligam, ut quisque uehementissime in rerum cognoscendarum studio elaborat, ita maxime nostram hanc quasi uerborum (ut illi uocant) disciplinam illudere, atque sua ipsorum auctoritate, quæ magna est, imbecillos multorum animos à rectissima studiorum ratione deducere, facere non possum, quin solenni præsertim hoc die, quem unum ex omnibus pulcherrimum incredibile uestra frequentia mihi reddit, atque in tanto literatissimorum hominum concursu paucis iniustæ illorum accusationi respondeam. Quos tamen ita sentientes homines ut gratulor in hac amplissima urbe reperiri nullos, sic ne, quando iam reliquam Italiam hæc opinio peruagatur, tantam pestilentia continenti uulgata tabe hanc

demum etiam purissimam ciuitatem inuadat, mihi in primis, cui publice tuendæ eloquentiæ negotium datum est, esse existimo prouidendum. Sed quoniam (ut dixi) acrius illi, ac uehementius agunt, quam ut nos ornate, ac copiose pro tantæ rei magnitudine respondere possimus, uestræ erit humanitatis, atque prudentiæ, quæ pro uobis in officio retinendis uerissime disputabimus, ea benigno, atque attento animo audientes falsis illorum reiectis criminibus singulari uestro potissimum studio comprobare. Magna igitur, ac molesta admodum mihi causa suscepta est. Audit quippe quæ non maiorem ingenii facultatem requirat, quàm animi dolorem acriorem eliciat. Neque enim facere possum, cum uehementius in hanc totam linguarum quæstionem intueor, quin funestum earum, ac miserabile quoddam quasi fatum deplem, quibus internecium uideo bellum ab indifertis hominibus propè in perpetuum esse indictum. Taceo enim cladem illam, quam ipsa ingentem maiorum nostrorum memoria ab indoctis, & rudibus illis sæculis acceperunt. quæ idcirco leuius quodammodo ferendam illis esse censeo, quod ea ab reliquarum omnium artium pernicie incredibili nulla ratione seiungi potuit. uerum illud queror, cum reliquæ disciplinæ omnes hoc tempore singulari quodam deorum munere ex diuturna quasi iactatione releuatae erigantur,

teant, hoc unum linguarum studium quorundam hominum pertinacia, ne pristinum dignitatis splendorem recuperet, impediri. Quod ipsum eò mihi esse uidetur indignius, quòd & per eas stetit, quo minus eximia reliquarum artium monumenta paulo ante pernicioso barbarorum impetu labefactata conciderent, & ab ijs oppugnantur, à quibus merito præsidii aliquid expectare deberent. Nam si qui huic studio iniqui sunt hoc tempore, atque infesti, ex eorum sunt potissimum numero, qui se philosophiæ studio dediderunt. quorum eam ferè rationem esse possis animaduertere, ut nobilissima, purissimaque ueterum philosophorum decreta aut deformato, inquinatoque Latino sermone explicent, aut si qui paulo, quàm ipsi emendatius, atque ornatius tractarent, eos leues homines, & parum quid maiestati philosophiæ conueniat, attendentes appellent. Qua in re illud primum mihi pergrauè uidetur, quòd orbem ipsum doctrinarum, quas mirifico quodam inter se uinculo iunctas esse accensum, dissoluere, ac reuellere linguarum ipsarum uituperatione conantur; deinde quòd ea despicunt, quæ omnium hominum consensu firmissima sunt quasi omnium disciplinarum, atque artium fundamenta. quasi uero aut ars ulla sine ope alterius probè intelligi, aut doctrina aliqua possit sine linguarum potissimum notitia com-

prehendi. Ac apud ueteres quidem quanta diligencia, ac propè religione hæc ipsa bonarum artium societas, atque cognatio culta sit, hinc intelligi potest, quòd neminem in una excellere arte, qui non omnes attigisset posse opinati sunt; adeo ut non philosophis solum cognita esse oportere omnia, sed ne artifices quidem humiliores sine philosophia, idest sine uniuersa quadam omnium disciplinarum scientia recte in suo munere uersari posse existimarent. Quæ concordia si cui tuenda est, eis in primis merito uidetur tuenda esse, qui se omnium studiosissimos esse sapientiæ profitentur. Quod ipsum quemadmodum assequi sine singulari quadam linguarum intelligentia possint, profecto ne ipsi quidem credo facile demonstrabunt. Nam si quod quisque sentit, id ipsum quale sit, nisi uerbis enuncietur, apparere non potest, et si omnino nostræ mentis ipsa est interpretatio, iam illud perspicere aperte potest, si quæ quisque acutè inuenit, ea aliis tradere uel alienæ utilitatis, uel suæ ostentationis gratia uelit, ne hæc quidem esse, quibus illa quasi contineri uidentur, ornandæ, ac quodammodo faciendæ orationis studia negligenda. ut enim nobiles architecti in construenda præclara domo non parietum magis, aut culminis rationem habent, quam fundamenti, sic ne egregijs quidem philosophis eximia sibi potius sapientiæ præcepta nota esse

esse oportere, quam uerborum, quibus illa quodammodo sustinentur subsidia, statuendum est. Quam rationem ueteres certe philosophi, qui soli hoc grauissimo nomine digni fuisse uidentur, studiosissime obseruarunt. Nam Theophrastum quidem, & Aristotelem adeo floruisse dicendo accepimus, ut ille diuinitate loquendi nomen inuenerit, hic etiam aureum flumen orationis fuisse existimatus sit. Nam quid de Xenophonte dicam, atque Platone? quorum alterius uoce Musas quasi esse locutas ferunt, alterius, Iouem ipsum, si græce locutus esset, locuturum fuisse? Complectar uno uerbo. Nemo ferè ex ueteribus illis philosophis, à quibus tanquam ab uberrimis quibusdam fontibus omnis ad nos philosophiæ cognitio emanauit, bonus intelligendi magister fuit, qui non idem etiam dicendi grauissimus auctor extiterit. Cur autem non sit? quia uerborum, inquit, leuissimum studium est. acute. an uero cuiquam unquam leue uideri illud demum studium debet, in quo summi philosophorum principes Plato, & Aristoteles tantopere uigilarunt? Duæ sunt enim huius quasi doctrinæ partes, una, quæ poetam, altera, quæ oratorem informat. Has autem ambas adeo accuratè, atque eleganter ij, quos paulo ante commemorauimus, commentariis etiam editis pertractarunt, ut quod his artibus præsidij adsit, ac dignitatis, id omne acce-

ptum duobus illis maximis auctoribus referant.
Quodque præstans illorum de gravitate horum
studiorum apertius demonstrare iudicium potest,
Aristoteles ipse ad ea, quæ tam præclare de di-
cendi artificio scripsit, non pulcherrimi sui studii
contentus gloria, Isocratis rhetoris laude incen-
sus accessit. immo uero, cum florere eum nobi-
litate discipulorum uideret, & ipse Rhetoricam
docere, & ludum habere uoluit, cum diceret in-
decorum esse se tacere, Isocratem loqui. Quan-
quam quid aut oratorum artem potissimum no-
minem, aut poetarum? quas uel usus, uel doctri-
næ ratione optabiles nemo unquam in Græcia
præsertim harum omnium disciplinarum paren-
te, atque altrice contempsit? Quid? Romæ ubi
quondam propter perpetua militiæ studia nulla
ex græcis artibus in pretio fuit, quippe qua ex ur-
be philosophi, ac rhetores omnes acerbissimo
etiam decreto aliquando sint exacti, non ne eius
etiam artis præcepta, quæ non ornate, sed emen-
date loquendi principia continet, Varro, & Cæ-
sar summo studio tradiderunt? at qui uiri? ij quo-
rum alter summarum disciplinarum cognitione
Romanos ante se omnes, alter rerum gestarum
magnitudine omnes ex omni memoria homines
sine controuersia uicit. Ergo ueteres illi non so-
lum de philosophia ornate scripserunt, sed ratio-
nem etiam ornate dicendi aliis tradiderunt, nos

non

non solum impure de nostris ipsorum studiis disputabimus, sed si qui paulo castius loqui studuerint, eos leues, ac contemnendos homines esse ducemus? illi in maxima aut scientiæ aut imperii gloria ne grammaticæ quidem artis tractationem sibi indecoram esse duxerunt, nos nisi qui præcepta omnia contempserint grammaticorum repudiabimus? Hæc igitur quondam principum philosophorum, atq; summorum uirorum ratio fuit, quam nescio cur nostri non hoc tempore imitentur, ut ipsi secum quantum profiterentur, quotidie cogitarent, cumque se rationem intelligendi profiteri animaduertent, ne loquendi quidem artem à sua cognitione alienam esse arbitrarentur. Quamobrem non tam quid sentirent, aut agerent, quam quemadmodum ea dicerent, quærebant, neque rerum solum, sed etiam uerborum à se exempla peti oportere censebant, neque in hoc studio tantum, quia necessarium, uerum etiam quia graue, & honestum esse ducebant, diligentissime uersabantur. Ostendi ipsam hanc quasi uerborum scientiam, quam solam oratoribus, atque poetis propositam esse isti putant, plurimum in se habere & necessitatis, & dignitatis. Quid si eosdem illos non uerborum magis esse, quam rerum indagatores, atq; artifices probem? Etenim potest ne aut res exprimi sine uerbis, aut oratione quicquam nisi res aliqua demonstrari?

81
Quid autem aut oratores oratione, aut poeta
versibus suis aliud complectuntur, quam quæ præ
stantissimis philosophorum libris continentur,
atque præceptis? Dicam primum de poetis, quo
rum quibusdam difficilior fortasse ratio esse vi
deatur. Poetarum igitur dico reconditam quan
dam esse doctrinam, eandemque ex ipsius philo
sophiæ penetralibus esse depromptam. Atque
hoc quidem unusquisque, qui nobilium præter
tim poetarum scripta paulo accuratius legerit, fa
cillime comprobabit. Etenim quis est in philoso
phia locus siue de naturæ primordiis quæras,
siue de rerum coelestium causis, iisque, quæ fiunt
in aere perturbationibus, siue de natura animo
rum, siue de rebus expetendis, & fugiendis, siue
de ratione rerum publicarum, quis est inquam lo
cus in philosophia eiusmodi ab optimo quoque
poeta idoneo tempore prætermittitur? Quod uero
multo maiorem habet admirationem, hi non quid
unus, aut alter eiusmodi de rebus senserit, tenent,
sed omnes omnium sententias habent notas, ne
que perpetuo, ut illi, opinionem unam, sed mo
do hanc, modo illam pro libertate artis tuen
tur. putant enim eò admirabiliorem suam ipso
rum scriptorem fore, quo pluribus eam, iisque
inter se dissimilioribus sapientum sententiis, quasi
dissimilium quorundam pigmentorum uarietate
distinguerint, iam uero quanti illud faciendum esse

videtur, quòd in scribendo poeta non ueterum magis decreta philosophorum sequi solent, quàm ipsi ratione uti philosophorum? Quid est enim tam philosophi, quàm eximiam quandam uirtutis speciem, quam ipsi ideam appellant, posse exprimere? at poetas non semper animaduertas res tales, quales sint, fuerint'ue effingere, sed plerumque à rei ueritate recedentes, aut famam sequutos hominum eas eiusmodi simulare, quales popularis oratio celebrarit, aut certe perfectionem quandam uirtutis exquirentes, quales oporteat, oportuerit'ue confingere. eosdemque non in singulorum uirtutibus exponendis, sed ferè in uniuerso uirtutis genere, & natura describenda philosophorum more uersari. Quamobrem iure Aristoteles poetas omnino philosophis esse similes affirmauit. Puderet me in re maxime seria id, quod dicturus sum dicere, nisi huius dicti grauissimum omnium philosophorum Platonem auctorem haberem. Tanta, ac tam admirabilis poetarum doctrina est, ut eam non ex humano, sed diuino emitti pectore antiquitas arbitrata sit. Siquidem poetas Apollinis, Musarumque afflatu uersus fundere, eosque à Musarum hortis quibusdam, & syluis carmina ad nos afferre traditum est. neque uero ante efficere quicquam poetam ipsum posse, quam diuino quodam instinctu afflatus sit, & è sua sede mens pulsa sit, atque dimota.

Deum autem eorum mente elata ijs ministris pro-
pterea uti, & uatibus, ut nos, qui audimus intel-
ligamus, non eos esse, qui illa tam præclara di-
cant, qui mente careant, sed Deum esse, qui
loquatur. Dixi de poetis, nunc breui de ora-
toribus est dicendum. quorum scripta si quis pro-
pius inspexerit, ea non magis ex rhetorum, aut
grammaticorum scholis, quàm ex eruditissimis
dialecticorum, & philosophorum spatiis prodiisse
fatebitur, quippe quorum præceptis informatos,
atque imbutos eos ad dicendum uenire oportere
Aristoteles etiam prudentissime, uerissimèque
censuerit. Atque hoc quidem studium cum in
communi uitæ usu, tum maxime in gerenda Rep.
& humana societate concilianda quantum ualeat,
illud esse argumento potest, quod quæ homines
ui sæpe facere recusarunt, ea facile prudentis ora-
tione uiri deliníti fecerunt. præclare, Eloquen-
tiam enim quoddam quasi regendæ ciuitatis in-
strumentum esse ueteres prudentissimi homines
crediderunt, ut quemadmodum nauis non à gu-
bernatore solum, sed etiam à clauo, & equus non
ab equite tantum, sed etiam à fræno regeretur,
sic ne Resp. quidem ipsa prudentia magis, quàm
eloquentia magistratuum gereretur. Itaque scite
Homerus magnos illos reges, &, ut ipse inquit,
Iouis fatu genitos non magis imperio, quo plu-
rimum ualebant, quàm oratione populos sibi di-

80

cto audientes reddidisse, nec studiosius Iouem consilij parentem, quam Musas eloquentiæ matres ueneratos esse inducit. Quod si hoc à regibus factum est, quibus æterna propè concessa est ad imperandum, & cogendum potestas, quanto à magistratu ipso, qui paulo post priuatus futurus est, obseruari diligentius debet, ne multitudinis animos quo uelit aliqua imperii ui, sed solis blanditijs orationis adducat? Est autem ita comparatum, ut quemadmodum homo constat ex animo, & corpore, atque is quidem imperat, hoc uero paret, sic & mentem, & linguam ad administrandam ciuitatem adhibeamus. atque ut gubernatoribus quidem nauium imperantibus præsto sunt, qui mandata excipiant, atque aliis tradant, sic Reip. procurator mentem quidem, quæ imperet, habeat, linguam autem, quæ imperata accipiat, atque ad alios deferat. Quamobrem si menti lingua obtemperat, & ad occulta eius sensa promenda parata sedet, quid interesse inter eorum, qui mentem, & qui linguam excolunt studium potest? aut quis est tam ignarus rerum, qui non intelligat materiam utrique esse subiectam re eandem, ratione dissimilem? Quod ipsum cum sapientissimus olim poeta quidam intelligeret, propterea recte, quod tres linguas teneret, tria se corda habere gloriabatur, ut enim palatus sine corde sapere non potest, sic ne lingua quidem,

nisi quod in intimis cordis sedibus sit, potest ef-
ferre. Quæ cum ita sint, quis est, qui hæc studia
aut superuacanea, aut leuia, aut plena uerborum,
inania prudentiæ ducat, nisi qui quod ipse assequi
uel propter ingenii tarditatem, uel propter labo-
ris magnitudinem posse diffidit, id in alio dam-
nandum esse existimet? neque uero hoc uerbo
usus sum temere Audit. noui enim eorum, qui
hæc iactant, industriam, atque doctrinam. Etenim
cum & ipse ab incunte ætate publicis in gymna-
siis assiduè philosophiæ causâ uersarer, fiebat, ut
cum eiusmodi hominibus una essem quotidie.
Me autem domesticus usus, & communis uitæ
coniunctio docuit, eorum, quibus in primis hæc
studia sorderent, doctrinam esse exiguam, infan-
tiam singularem, pauca enim eos quædam peri-
pateticorum decreta tenere, eaque tanquam reli-
giosissima, atque sanctissima custodire, tribus,
aut summum quatuor iam peruagatis responsio-
num generibus omnibus, quæ in naturæ cogni-
tione propositæ essent quæstionibus occurrere
solere. has autem non Græco sermone explicari,
de quo nihil nisi fama accepissent, non Latino,
quem irriderent, sed nouo quodam, & ante inau-
dito loquendi genere, de quo ne inter omnes qui-
dem eos conueniret, cum suorum sibi quisque
non uerborum, sed portentorum faber, atque
opifex esset, exponere, reliquarum artium om-
nium,

nium, quæ ad humanitatem pertinent, eos planè expertes, ac rudes esse. hac illos ratione sibi philosophi nomen arrogare, & se tanquam Peripateticos uenditare ex diuturna (ut dixi) eorum consuetudine iampridem animaduerti. Quos quidem si non iudicio, sed desperatione ad hanc sententiam tanquam ad scopulum ab æstu, & tempestate adductos esse dicam, quòd duarum linguarum cognitionem, & magnitudinem exhorruerint, quòd maximos orationis illustrandæ labores pertimuerint, quis est, qui me iure reprehendere possit? præsertim uero cum ea studia, quæ à se aucta, & ornata magister eorum uoluit Aristoteles, ipsi sibi uituperanda, atque damnanda susceperint: ò corruptos huius nostri sæculi mores, & penitus depravatam ueterem disciplinam. philosophi quondam etiam nobilissimi magistris dicendi studiose operam dabant. (siquidem Musonium Hermogenem diligentissime audisse proditum est.) nunc rhetores à philosophis uel infantissimis irridentur. illi sibi dedecori esse ducebant, nisi ornate quæ sentirent eloquerentur, hi sibi uitio tribuunt, nisi omnia impure, & depravatè loquantur. illi suo exemplo iuuentutem ad mentem, & linguam excolendam, & quodammodo subigendam, quoad poterant, accendebant, hi perpetua linguarum exagitatione à summa gloria ciuitatum studia deterrere conantur. Quan-

quam (ut dixi) gratulor , tam pernicioſa opinio-
ne nondum huius ciuitatis animos eſſe imbutos ,
uiget enim & (ut ſpero) in perpetuum uigebit in
hac ciuitate antiquæ diſciplinæ ratio , & quem in
optima quaque adhuc ſemper habuit , eundem in
hac Rep. habebit eloquentiâ locum . Sed ne in
aperta undique urbe eiufmodi opinioni aditus eſ-
ſe poſſet , uolui à quibus uobis cauendum eſſet , ante
denunciare ac potius nimis uobis cautus in re for-
taſſe non admodum neceſſaria iudicari , quàm pa-
rum ueſtræ utilitatis , & laudis ſtudioſus exiſtima-
ri . tantum enim abeſt , ut philoſophos ulla ratio-
ne contemnam , ut ipſe eorum , qui illos non ad-
mirantur , ſed propè uenerantur , appetam princi-
patum . Itaque quod ab his ſtudiis mihi concedi-
tur temporis , id omne libenter in eorum prae-
ceptis cognofcendis conſumere ſoleo , ac tum deni-
que ornatè mihi dixiſſe uideor , cum ſapienter me
dixiſſe intelligo . Quamobrem ne in hac arte tra-
ctanda omnino à nobiliſſimis philoſophorum in-
ſtitutis , & maxime Ariſtotelicis recederem , ſtatui
uobis hoc anno libros Ariſtotelis de arte rheto-
rica , atque poetica interpretari , partim ut intel-
ligerent omnes , ne hac quidem ſtudia niſi à phi-
loſophis eſſe profecta , partim ut ſcirent , quan-
quam natura in utroque genere maximum habet
momentum , tamen artem ipſam ab optimo au-
ctore traditam imbecillam etiam naturam poſſe
quam

quam maxime confirmare . Nolite enim assentiri
 ijs Aud. qui poetam ingenij magis uiribus exci-
 tari , quàm doctrina perfici putent , eumq; à Mu-
 sis potius , quam ab huius artis doctoribus erudi-
 ri . sunt enim hæc quondam à philosophis , & à
 poetis ad studij huius dignitatem , & amplitudi-
 nem comparata , quæ reuera aut nulla unquam
 fuerunt , aut certe nunc nulla sunt . ubi enim sunt
 istæ Musæ Aud. quærite , peragrate Thraciam ,
 ubi Libethra , perlustrate Phocidem , ubi Parna-
 sus , circuite Bœotiam , ubi Helico sacrum eis esse
 domicilium dicebatur , nusquam eas mihi credi-
 te inuenietis . habitant enim nunc Musæ , habitant
 in pulcherrimis , eruditissimisque ueterum poeta-
 rum , & antiquorum eius artis magistrorum scri-
 ptis , atq; ibi sacrarium suum augustissimum col-
 locarunt . Quare qui se ad eorum lectionem stu-
 diose contulerit , quiq; singularem illam dicendi
 uim , quantum poterit , fuerit imitatus , hunc de-
 mum & Musis amicum esse , & ex earum præscri-
 pto uersus facere prædicabimus , hunc amabimus ,
 hunc admirabimur , hunc denique in cœlum lau-
 dibus efferemus . Quamobrem si res ulla tanta
 potest esse , quæ uestras mentes ad laborem possit
 quasi quibusdam facibus inflammare , hæc studia
 illa sint , in quibus merito quodam quasi ardore
 gloriæ conflagretis . Etenim si athletæ , cæteriq; ,
 qui uiribus freti corporis ad depugnandum de-

scendunt omni neruorum conatu diurnæ propè
laudis gratia in aliquo populari confessu contem-
dunt, quanto uos acrius niti uiribus ingenii decet,
quibus in maximo propè orbis terrarum teatro
positis perpetua, æternaq; laus est constituta? nam
ut corpus mortale, atq; caducum est, animus im-
mortalis, atque æternus, sic etiam ea, quæ corpo-
ris robore pariuntur, fragilia, quæ uero animi ui-
ribus, perennia, & sempiterna putanda sunt, quæ
eò etiam præstantiora, atque maiora existunt, quò
omnia sunt in uestra uirtute, ac diligentia sita,
cum cætera plerunque fortunæ fallacis arbitrio
gubernentur. Urgete igitur hanc tam præstan-
tem occasionem Iuuenes, atque repudiatis malis
suasoribus in hæc studia incumbite, quibus nulla
aut ad usum uberiora, aut ad delectationem sua-
uiora, aut ad laudem illustriora reperiuntur. Ha-
betis ætatem opportunissimam ad discendum,
scriptores ornatissimos ad imitandum, interpre-
tem uero cum ante alias, tum hoc maximè tempo-
re ad uestras utilitates incensum, & inflamma-
tum. alios fortasse populos contemnere eloquen-
tiam decet. uos ad tantam gloriam, & amplitudi-
nem imperii, atque Reip. natos huic comparandæ
profectò indormire non decet.

Venetijs habita M D L VIII.

CARO

23

CAROLI SIGONII

PRO ELOQVENTIA

ORATIO QVARTA.

I quis est, qui miretur Auditores, cur aliarum omnium artium plures hoc tēpore, quàm literarum in studio elaborent, is tum denique meo iudicio mirari desierit, cum ueram huiusce facti causam mente, ac cogitatione comprehenderit. Mihi quidem in hac acrius intuenti cum multæ aliæ probabiles huiusce rei rationes, tum hæc una in primis posse reddi uidetur, quod reliquæ artes uel propter usum, uel propter oblectationem magno nunc apud homines in precio sint, literarum studia uel rerum obscuritate, uel discendi labore propè ab omnibus deserta iamdiu obsolescant. quanquam non omnium literarum eadem uidetur esse conditio, ut enim earum quodque studium maximè uendibile est, ita uehementissime à nobis hoc tempore celebratur. age enim. legum, ac iuris cognitio summam afferre opem iurisperito in ciuitate existimatur: morborum curandorum ratio magna item habere ad tuendam uitam adiumenta credi-

tur. ergo omnino non improbantur. at uero philosophiam, & eloquentiam, idest bene de omni proposita re sentiendi, dicendique rationem pauci admodum amplectuntur. Sed de philosophia alio loco. nunc, quod ad nos attinet, de eloquentia disputemus. quæ quidem in hac ciuitate eò indignius oppugnatur; quò aliunde pulsa ab hac Rep. humanius excepta, ac iam per multos annos liberalius culta est. ut uerendum magnopere uideatur, si quod alii alia ratione moliuntur, effecerint, ne ex nobilissimo hoc libertatis, & gloriae domicilio, in quo iam pridem honestissime commoratur, exacta, uix regionem ullam inueniat, in qua ipsa libera conualescat. Quamobrem præstantiam hominis alii merito hoc loco uerbis extollant, de uirtute alii, atque de optima Rep. disputent, ego uero, cui in hac ciuitate patrocinium eloquentiæ publicè commendatum est, eloquentiæ studia (ut soleo) publicè hoc loco defendam. à quo autem defendam? non ab alienorum quorundam ab his studijs hominum impetu, quod priore anno suscepi, sed ab eorum, qui dicendi in primis grauitatem, & copiam admirantur. Quo fit, ut hæc quam illa, quemadmodum iustior, sic acrior defensio futura sit. siquidem tum à barbaris apertissimis hostibus, nunc à disertissimis inimicis, & huius potissimum gloriae cupidis, idest à suis clam præclara hæc dicendi ratio oppugnatur.

tur . Est enim non leue genus quoddam hominum, qui eloquentiæ studio tenentur illi quidem, uerum eam non eruditorum hominum arte contineri, sed in quodam ingenii genere uersari statuunt atque naturam ipsam, qua non repugnante magna se atque præclara omnia assequuturos esse in dicendo confidunt, ita amplexantur, ut locum propè nullum in hac facultate doctrinæ relinquunt . unde autem, aut quibus potissimum rationibus, ut ita sentiant, adducuntur? primum superuacaneum laborem suscipi censent, si cum sine studio ad summam peruenire eloquentiæ gloriam possint, frustra doctrinæ ipsius adiumenta, atque præsidia quærant . deinde cum multo faciliorem esse naturæ uiam opinentur, artis obscuritatem, ac præceptorum uarietatem, & multitudinem reformidant . postremò mouentur etiam nonnullorum exemplo, qui quanquam nec præcepta ulla didicerunt, nec ea scire curarunt, non minimam tamen in dicendo laudem adepti sunt.

Quæ omnia quam leuia, atque inania sint Aud. decreui uobis hodierno die, quo frequentes, ut soletis, in hunc locum ad intermissa hæc literarum studia reuocanda conuenistis, ostendere. nimirum ut in hoc genere non solum quid sequamini, sed etiam quid declinetis, me potissimum auctore, quòd ita uoluistis, habeatis . Ego enim sic statuo, atque hoc quidem maximis etiam, ac

sapientissimis uiris auctoribus cōfirmo, neminem non modo sine dicendi doctrina, sed ne sine omni quidem sapientia excellere laude ulla eloquentiæ posse. Illud autem satis mirari non possum: tam rudi, atque hebeti quenquam ingenio reperiri, qui cum totum hoc genus animo complectatur, artem aliquo modo à natura seiungat, atque sola uel natura, uel ratione duce se proficere quicquam ad nominis celebritatem posse in hoc studii genere putet; neque idem intelligat, se dum naturam exornat, artem ipsam, quæ à natura tota profecta est, exornare. Etenim quid est aliud hæc siue ars, siue studium, siue exercitatio dicendi, quàm collectio quædam, & coarceruatio rerum earum, quas oratores naturam intuentes in dicendo suscipiunt? aut qui demum alij eximiam hanc uim eloquentiæ pepererunt, quam cum ab initio alii temere, alii consuetudine dicerent, qui quid esset, quare hi aptius, quàm illi dicerent, obseruarunt? siquidem hæc antiquissima præceptorum omnium ratio fuit, non ut ea sequuti homines eloquentiæ laudem assequuti sint, sed quæ sua sponte oratores facerent, ea quidem ut iudicio delegerint, oratione descripserint, generibus illustrarint, partibus distribuerint. Ita non eloquentia ex artificio, sed artificio ex eloquentia fluxit, atque initium quidem dicendi natura, principium artis naturæ obseruatio introduxit. Hoc tam præclaro

claro fundamento iacto, in eodem (ut dixi) regum genere artem uersari, atque naturam, nunc quæ deinceps innumerabilia consequantur, quibus mirabiliter augeri, atque ornari ars ipsa possit, attendite. Hoc enim dico, non eundem solum artis effectum esse, atque naturæ, sed multo quoque nobiliorem, & præstantiorem esse, quàm naturæ. quamobrem? quia natura ipsa per se rudis, & imperfecta est, nisi expoliatur, ac perficiatur ab arte. neque enim nos tales ipsa genuit, ut eam solum spectantes cursum uitæ conficere sine ratione, atque doctrina possemus, paruulos enim tantum in nobis ipsa scientiæ igniculos excitauit, atque exiguas quasdam rerum notitias informauit. Itaque ars adhibenda fuit, ut ad ea, quæ uix inchoata acceperamus, consequentia exquireret, quoad esset id, quod cupiebamus, effectum. Etenim (ut ad singula ueniamus) quid in paranda domo aut rudius fingi natura potuit, aut arte ipsa solertius? illa enim usum tantum, hæc etiam dignitatem quæsiuit, illa tectum solum, hæc atria quoque & uestibula fabricauit, illa denique ut solis, & imbris iniurias arceremus, hæc ut ibi etiam aliqua cum honestate commoraremur, ostendit. Referte nunc animum ad militarem, & oratoriam laudem, profecto reperietis, ut nos naturam sequuti omnem uim quacunque ope possumus à corpore, à capite, à uita nostra propulsamus, diu-

turna autem obseruatione diligentem quandam
rationem armorum, telorum, copiarum, atque
insidiarum comparauimus, sic quanquam ita fa-
cti à natura sumus, ut & blandiri ijs, apud quos
dicimus, & rem gestam narrare, & nostra confir-
mare, contraria refutare, & ad extremum depre-
cari, & conqueri sponte ualeamus, tamen nos hæc
multo acutius, ornatius, ac diligentius quadam
accedente doctrina esse facturos. Adde, quòd tar-
dius opus suum natura prodit, subsidijs autem
rationis instructa maturius, quid enim? non ne
ualetudinem per se quisq; etiam sine medicamen-
tis uel tueri, uel recuperare potest? cur autem ad-
hibentur? nempe ut id fiat celerius. Terra item
uario leguminum genere foeta fruges, sua sponte
fundit, at quanto citius, si aliqua colendi quasi di-
sciplina accesserit? Quod si in ijs, quæ in nostra
potestate non sunt, naturam ipsam per se forte
lentam industria incitamus, atque acuimus, pro-
fecto multo facilius id faciemus in ijs, quæ nostro
prorsus ingenio comparantur. Quid quòd mul-
ta arte duce adepti bona sumus, quibus omnino
nobis à natura fuerat interdictum? Etenim maris,
atque nauigationis usum natura immenso freto-
rum interuallo nobis intercluserat, ars aperuit. im-
manium bestiarum commoda sustulerat, ars resti-
tuit, aliarum occultarat, ars indicauit. Siquidem
& naues, & nauigandi rationem repperit, & equos;

bouesque mansuefecit, atque ad usum hominum transtulit, & oues, quarum uillis confectis, atque confertis uestimur, quemadmodum alerentur, ut ex iis fructus cultu, atque curatione nostra perciperemus, edocuit. Ergo, ut apparet, ars necessaria est ita, ut ne admirabilia quidem ipsa natura bona nobis suppetere sine quadam ratione, atque industria possint. Hoc autem uel maxime hinc intelligi in dicendi studio potest. quis enim sine philosophia, sine dialectica, sine legum, morum, iuris scientia hanc laudem satis callide tueri, atque acute poterit? at hæc non ingenio magis, quam industria, nec natura potius, quam doctrina percipimus. Quid quod uitiosam, & mancã sæpe naturam ars necessariis rebus adiiciendis, redundantibus amputandis emendat? ut enim segetes fœcundæ, & uberes natura non solum fruges, uerum etiam herbas edunt infestissimas frugibus, sic feracissima ingenia multa parere, atque inuenire ad dicendum aut leuia, aut parum utilia, & apta possunt, quorum arte magistra diligens ab oratore delectus habebitur. neque uero si quis obtulo fortè, ac prauo erit ingenio, id ars ipsa non acuet aliquo modo, & corriget, si arido, atque ieiuno non alet, atque augebit. Indicat nobilissimi huius artis auctoris Isocratis peruagata illa sententia, qui cum Ephorum frenis, Theopompum calcaribus egere dixit, quid aliud, quam in illo

præcipitem concitationem, in hoc lentam tardi-
tatem corrigendam, ac parum rectum eorum
ingenium doctrinæ cuiusdam quasi regula diri-
gendum esse intelligi uoluit? Cum ergo ratio
eundem finem, quem natura intueatur, eundem-
que sæpe præstantius etiam, quam natura attin-
gat, cumque multa bona, quibus nos natura quo-
dammodo spoliaret, ipsa suppeditet, atque omni-
no naturam adiuuet, & emendet, profecto appa-
ret, quantum in homines detrimenti inferant, qui
tam multa commoda despiciunt, irrident, repre-
hendunt. Etenim quid est aliud, cur nobis hoc
tempore, idest tam serò natos esse lætandum sit,
nisi, ut multa ab æqualibus nostris prudenter, &
acute in omni doctrinæ genere excogitata co-
gnosceremus, quibus, qui superiore memoria ui-
xerunt, indiguerunt? quorum ea uis est, is usus,
ut iis demum cognitis uix carere uita hominum
posse uideatur. an uero cæteris in rebus egregia
ueterum hominum instituta, & præcepta retine-
bimus, in hac una tam uaria, & tam multiplici di-
cendi facultate repudiabimus? cur ergo Aristo-
teles, cur Cicero, cur alij summi uiri tam multa
dicendi præcepta literis, & memoriæ configna-
runt, præsertim cum habitus ipse naturæ per se
fatis ad dicendum ualeret? an ut onus nobis mi-
nus necessarium imponerent? non profecto. sed
ut excellentes ingenio uiros subleuarent, hebetes
acuarent,

acuerent, inertes excitarent, postremo ut omnes homines unde ueram, & solidam gloriam quærerent, haberent. non enim omnes homines eodem præditi ingenio eadem præstare natura ipsa duce possunt, quæ arte possunt. neque enim ingenium omnium est idem, at ratio omnibus est eadem, quæ doceat, quæ instruat, quæ corrigat, quæ in uiam deducat. quamobrem omnes quidam artis, pauci uero solis naturæ instructi copijs ad summam aspirare laudem poterunt. Ego porrò ita censeo, aut hoc totum orationis illustrandæ, ac cumulandæ eloquentiæ studium ab omnibus repudiandum esse, aut prorsus ab omnibus amplexandum. cur? ne si qui nulla ad dicendum parati doctrina ueniant, ab ijs, qui parati sint, si uel in senatu, uel in foro de Rep. uel de re clientis inter se forte contenderint, inertia sua de nobilissimæ gradu uictoriæ depellantur. quamobrem? quia nemo ferè non in se habet naturalia quædam ingenii semina, at artificium, non nisi qui diuturno studio quæsuerunt, adepti sunt. Quo fit, ut qui artem assumpserint, naturæ bene careant, qui ingenium afferant, doctrinam, dum eam contempserint, afferre nullam possint. Sed hoc fortasse leue. quid illud? quàm contemnendum est? neque enim dubium esse potest, quin si ars una corruet, reliquæ eodem concussæ motu subito concidant, sunt enim artes omnes præser-

tim liberales adeo arcto inter se uinculo astrictæ,
ut quemadmodum altera uix sine alterius admini-
culo constare, ita ne tolli quidem sine alterius in-
teritu possit. an uero extingui oratoria laus po-
test, nisi unâ gubernandi, & differendi ratio ob-
scuretur, ac propè obruatur? quarum unius hæc
quasi propago esse, alteri quasi ex altera parte re-
spondere existimatur? aut omnino oratoris quis-
quam studium delere, poetæ relinquere, aut has
omnes artes remouere, reliquas constituere po-
terit? quibus sublatis profecto incredibiles inge-
niorum acies obtundantur necesse est. Etenim
ubi industria, qua artes continentur, atque augen-
tur, obtorpescit, ne ingenium quidem, quod ab
ea acuitur satis ualere potest. cuius si lumen ex-
tinguatur, uidete, quem tandem in locum omne
hominum genus peruenturum putetis. si quidem
humana uita ferro similis est, ut enim ferrum si
exerceas, conteritur, si non exerceas, tamen rubi-
gine pereditur, sic homines exercendo conte-
runtur, si non exerceantur, inertia, atque torpe-
dine plus detrimenti accipiunt, quàm exercitatio-
ne. ut autem socordia naturæ uires infirmat, sic
socordiam tollit industria, quæ ipsa diuturna con-
suetudine confirmatur. Est etiam illud diligen-
tissime prouidendum, ne quid ab hominibus
committatur eiusmodi, quo humana natura pec-
care possit, nam si paululum lapsa fuerit, ipsa fa-
cile

cile pro sua infirmitate præcipitabit . Hoc autem aptissime consequemur , si nostro quisque ingenio non habenas effuderimus , sed frenum iniecerimus , nec suis ipsum fretum uiribus inani efferri insolentia permiserimus , uerum honestissimis industriæ carceribus ueterum summorum uirorum exemplo continuerimus . Quos quidem cum multis aliis de rebus summe laudandos esse censeo , tum quod cum de se forte arrogantius prædicarent , ingenio nihil , industriæ plurimum tribuebant , illud extenuabant , hanc augebant , illud dissimulabant , hanc præferebant . Quã multa enim naturæ incommoda Demosthenes superasse studio traditur linguæ , uocis , spiritus , motus ? quam multa Cicero ? quam multa alii ? quæ præcepta collegisse dicuntur ? num quia ingenio nullo essent ? non certe . eo enim excelluerunt . num quia solis naturæ opibus se admirabiles in dicendo futuros esse desperarent ? ne hoc quidem . quòd naturæ habitum propè diuinum ad dicendum attulerunt . cur tandem ? quia quantum tardum ac pingue ingenium excitari , atq; excoli præceptis , atque doctrina posset , intellexerunt . & quia tam lautam , & tam magnificam oratoris suppellectilem multo maturius , ac facilius se paraturos esse ratione , & uia , quam ingenio , & natura crediderunt . Etenim quis est uel acerrimo ad dicendum ingenio præditus , qui planè sine lumine aliquo præcepto

85
rum rationem posset causam cognoscendam uidere;
partes eius, ac status omnes animo comprehen-
dere, argumentandi uim uariam, atque recondi-
tum intelligere, præterea initio captandas eorum
esse, qui audiunt, uoluntates, deinde rem expo-
nendam, postea contouersiam constituendam,
tum id, quod intendimus, confirmandum, quæ
contra dicuntur refellenda, extrema autem oratio-
ne quæ pro nobis sunt augenda, quæ pro aduer-
sario abiicienda? Quæ omnia etsi pariter ab in-
doctis, & rudibus temere, & sine ulla ratione for-
tasse fiunt, aptius tamen certe, & callidius à pe-
ritis. argumento sunt ea, quæ de actione, & me-
moriam tradita sunt, quæ ipsa etsi maxime propria
naturæ sunt, in his tamen excolendis ars, & mode-
ratio quædam etiam adhibetur. nam lingua, uox,
latera, uires, animus denique ad memoriam fir-
mus, quæ nobis à natura donantur, præceptis ita
& studio conformantur, ut æque multa de his im-
buendis, & fingendis, atque de rebus inueniendis,
collocandis, & ornandis ueteres dicendi auctores
sibi præcipienda esse statuerint. Quæ cum ita sint
sane restat, ut, quod secundo loco positum erat,
de difficultate dicamus. Illud enim crebrioribus
quam uellem uocibus audio celebrari, difficile
esse oratorem tam multis, ac tam uarijs, quæ di-
dicerit, occupatum præceptis facile, atque expe-
dite, quod sentiat, explicare, atque tam multas in
partes

partes animum, mentemque distrahere. præsertim uero cum oratio conformanda sit non solum electione, sed etiam constructione uerborum, cum omnis ratio, unde ad probandum exprimi aliquid possit, aperienda, omnis uis dicendi in eorum, qui audiunt mentibus, aut incitandis, aut reflectendis exprimenda, omnia deniq; hæc ut res, ut tempus, ut locus postulet dispensanda, atque tractanda sint. Ego uero hoc non difficile solum esse, sed ne omnino quidem fieri posse puto, si quis tum plane oratorie loqui uelit, cum præceptis ipsis oratoriis est instruendus, aut si quis tum denique cum dicit, præcepta artis mente agitet. Nam sicut in legendo si quis literas, uocelq; singulas secum perpendat, cum legit, is ne syllabam quidem scite pronunciare possit, sin autem ante in singulis literis cognoscendis elaborarit, deinde coniungendis literis syllabas compararit, primo quidem tardius leget, deinde consuetudine paulatim expeditam quandam, ac profluentem legendi celeritatem assumet, sic in hoc studio, si quis eodem tempore quo præcepta perdiscit, se præclare, ac scienter esse dicturum existimet, uehementer errat. sin autem ea, quæ multo ante studio, atque doctrina perceperit, diuturno post usu, atq; exercitatione tractarit, eam facultatem profecto consequetur, ut quacunq; de re facile dicere nulla propè artis habita ratione, sed non sine summo ta-

men artificio possit. si autem grammaticum non
miramur, quod facile recte loquatur, nec genera,
& casus in dicendo intueatur, quod exercitatione
effecit, ut facile non congruenti solum, sed etiam
ornata locutione utatur; nec cytharædum, quod
cum manum mouet, ad numeros proportionum,
& fidium animum non intendat, quia ex habitu
iam longa tractatione corroborato, omnes digi-
tos ita profert, ut nunquam cum uelit neten pul-
sare, hypaten pulset, nunc quid mirari oratores
oportet, ubi diu, multumque uersati in dicendi
studio fuerint, apte, & diserte non difficile dicere
posse? cur igitur homines prauam hanc opinio-
nem mentibus imbiberunt? quia pauci ab incun-
te adolescentia dicendi copiam student, ubi ue-
ro iam ætate corroborata fuerint, & ad hono-
res petendos, aut ad causas agendas animum ap-
plicauerint, tum cum intelligant, quantum ad gra-
tiam, quantum ad opes, quantum ad gloriam elo-
quentia ualeat, ad hæc studia uel inuiti se confe-
runt, & eodem die gestum discere, atque in scenam
prodire uolunt. si autem magistrum dicendi fo-
te quempiam audiant, tum ab eo, quæ ne multis
quidam annis penitus cognosci possunt, uno sta-
tim die haurire omnia cupiunt. Quod ipsum ubi
minus ex sententia cecidit, tum tota dicendi arte
in perpetuum deplorata suo cuique ingenio la-
borandum, suis nitendum uiribus esse, forum non
ludum

ludum frequentari oportere contendunt. sum-
 mo labore eloquentia paritur & merito. ut enim
 quodque præstantissimum, ita maximis uigilijs
 comparatur. ne longius abeam, quid est uirtu-
 te, & gloria præstabilius? at qui uirtutem per labo-
 res iter facere summi quondam poetæ fictis fabu-
 lis prodiderunt, ijdemque etiam laborem gloriæ
 parentem appellarunt. neque uero imperite alij
 quidam, qui bona omnia hominibus à dijs im-
 mortalibus nullo alio nisi laborum nostrorum
 precio uendi affirmarunt. nos tamen his contem-
 ptis præceptis difficultatis patrocinia præteximus.
 segnitie. neque enim sapientiam ipsam per se, nec
 quia res honesta, atque omnium pulcherrima sit,
 sed ad uilem usum, & fordidum questum expeti-
 mus. contra ueteres omni laude cumulatisimi.
 Demosthenem enim tanto studio doctrinæ fla-
 grassse ferunt, ut etiam doleret, si quando opificum
 antelucana forte uictus esset industria, scilicet
 ægre ferebat uir ille, se, qui opus immortale tra-
 ctaret, somnum capere, fabris ipsis ad rem uilissi-
 mam excitatis. Plato etiam, qui uir dij immorta-
 les & somnum nimium, & animis, & corporibus
 ipsis obesse, uigiliam ei, qui & uitæ, & sapientiæ
 cupidus esset, aptissimam esse censebat. atque
 eundem etiam Platonem accepimus tanta indu-
 stria in discendo fuisse, ut disciplinis, quas erudi-
 tissimæ Athenæ præstare poterant, non conten-

tus, ad Pythagoram magistrum tum in Italia ingenij, doctrinae, sapientiae gloria florentissimum nauigarit, ac Aegyptiorum sacerdotes adierit, & eorum arcana perdidicerit. Pythagoras autem ipse non Aegyptiorum solum, sed etiam Persarum regionem perlustrarat, & Cretam, ac Lacedaemona, ac sicubi quid esset, quod disci posset, penetrarat. Quos uiros omnes potius esse cenfeo, quam eos, qui nunc ista ipsa proferunt, audiendos, neque laborem ullum in tam amplis praefertim praemiis, quae eloquenti uiro in libera ciuitate proposita sunt, recusandum, uerum tanto acrius, ac uehementius optimo cuique adolescenti ad tantae spem gloriae esse suscipiendum. Neque uero me paucorum quorundam, quos isti sine studio, ac siue doctrina admirabiles oratores extitisse commemorant, exempla mouent. Ego enim sic existimo Aud. aut eos ipsos, si quid modo in dicendo potuerint, ne artis quidem penitus expertes fuisse, uerum eam ut nimis fortasse in hac ciuitate suspectam callide occultasse. (fuit enim haec quondam magnorum etiam oratorum ratio, ut eo probabiliorem fore orationem putarent suam, quo minora artis adiumenta quassisse existimarentur,) aut certe si ad diuinum eorum ingenium doctrinae conformatio aliqua, & praceptorum accessisset, multo ipsos fuisse admirabiliores, & praestantiores futuros. Quamquam ne

si unus

si unus quidem, aut alter ingenio eo fuit, ut sine aliquo studio, naturæ ipsius habitu propè diuino per se ipsi eloquentes extiterint, propterea uestigiis illorum potius insistendum esse censeo, quàm eorum, qui innumerabiles subsidiis artis fulti incredibili dicendi gloria excelluerunt. Quamobrem hoc quidem consiliū omnibus, qui eloquentiæ laude ducuntur, adolescentibus dederim, quorum incredibilem propè numerum in hac gloriosissima ciuitate esse intelligo, ne suo ingenio plus nimio freti artem, quæ naturam (ut dixi) partim imitando, partim adiuuando, partim corrigendo, partim grauiores artes assumendo locupletat, aspernentur, ac respuant, quæ cum in ueterum summorum oratorum imitatione, tum in præstantium rhetorum assidua lectione uersatur, neque difficultate, quæ huic studio proposita esse dicatur, ulla deterreantur.

Hæc mea hoc de toto genere sententia est Aud, quam hodierno die, ut uos ad hanc laudem studiose persequendam pro meo officio cohortarer, nunquam perpetuæ meæ erga uos uoluntatis indicem, testemq; exposui quàm planissime, & quam breuissime potui. Equidem fateor me exigui huius laboris mei fructum maximum percepisse, quod me hæc studia iam per annos quatuor acerrimè defendentem diligenter audistis. Etenim primum eloquentiæ uim, atque usum uerissimis,

atque ornatissimis laudibus extuli . deinde eos ,
qui ingenii , & rerum desperatione debilitati ad
laudem ueterum aspirare cum in omni , tum in
hoc maxime studio se posse diffident , confir-
maui , atque ad spem summæ gloriæ incitauī . tum
qui rerum studio delectati barbariem orationis af-
fectarent , puritatem dicendi uituperarent , fregi ,
atq; abieci . nunc autem demum intestinas etiam
nostrorum insidias patefeci , atque occultam quasi
quandam contra eloquentiam coniurationem in-
dicaui . Hoc idem , dum licuerit , in perpetuum
faciam . neque reprehensionem ullam uerebor ,
dum in his studiis non tam interpretatione mea il-
lustrandis , quàm ab iniquorum obtrectatione de-
fendendis elaborabo . me enim cum ueritatis ,
tum uestræ etiam gloriæ studium incitat , quos
omnes cum aliis laudis insignibus , tum maxime
eloquentiæ ornatos esse ualde cupio . Magnum
enim semper fuit , atque erit omni liberæ ciuitati
eloquentia decus . maximum autem huic Reip.
quòd in hac sola propè apud homines his tempo-
ribus ueræ , & germanæ libertatis uestigia impres-
sa esse cernantur . Est autem æquum , qui Roma-
næ in Italia libertatis honestissimam hereditatem
creuerunt , eosdem etiam eius comitis , & sociæ
eloquentiæ creuisse , atque utriusque rei patroci-
nium pari studio , ac diligentia custodire . liber-
tatis autem , & eloquentiæ summus fructus est glo-
ria .

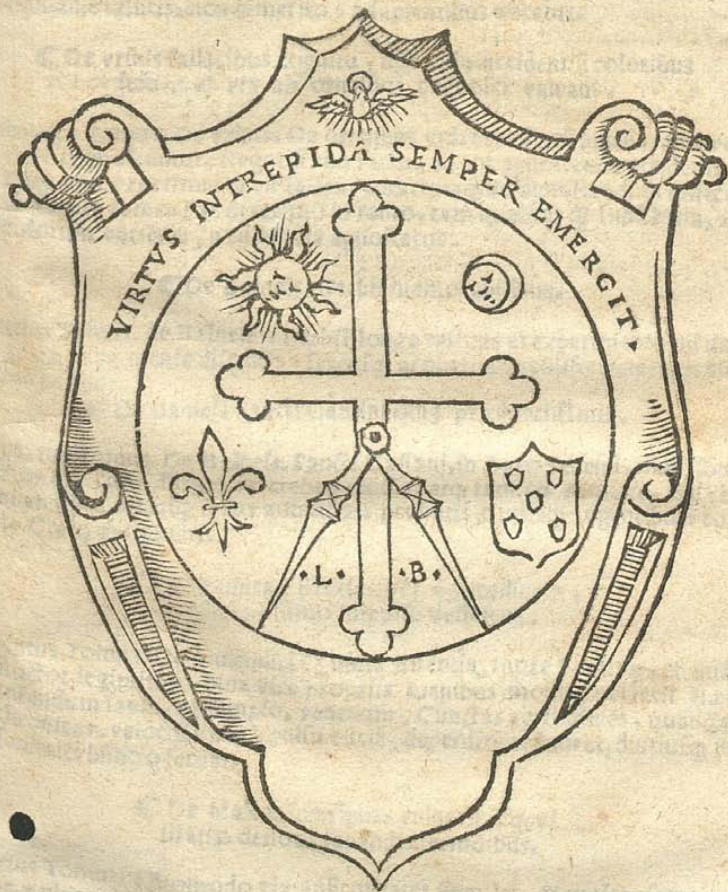
ria, quam quidem uos aut nullo modo, aut certe perpetuo studio, atque labore uestro magnam in hac Rep. consequemini. Quod utinam aliquando pro singulari mea erga uos, atque istam ciuitatem caritate aut me hanc scholam obtinente, aut certe uiuente contingat. Acta Venetiis M D L V.

F I N I S.

OCTO TOMI, AVTHORE BOBIO.

Primus, de præsentaneis, ac Legitimis, potentibusq; Antidotis, ad
sanandum letale multiplexq; venenum. et pro conseruatione
tam Heroum, quàm sapientum, Regium opus.

Cum privilegio, Acpenis, horribilibusq; censuris Addito
etiam diuifim conuictimq; Interdicto,
Ad Decenium.

• 1550.

